

PŘEDCHÁZENÍ NEDOSTATKŮM V PRVOPOČÁTEČNÍM ČTENÍ A PSANÍ

1. Nedostatky ve čtení

Nesprávné čtení - to co dítě přečte, není ve shodě s tím, co je napsáno nebo natištěno.

Projevuje se:

- záměnou,
- přidáváním,
- vynecháváním,
- přehazováním,
- komolením,

hlásek, slabik nebo slov ve čteném textu.

Příčinou bývá:

- nepevná znalost grafického tvaru písmene (napsaného) k odpovídající hlásce (vyslovené),
- nepozornost při čtení písmen,
- chybná artikulace hlásek,
- obtížná hlásková stavba slabiky nebo slova,
- vývojová porucha čtení (dyslexie).

Při nápravě se zaměříme na:

- nácvik čtení slov s obtížnou hláskovou strukturou,
- opakované čtení slov a vět,
- výklad a objasňování neznámých výrazů,
- názorné využití skládací abecedy (analýza – syntéza),
- kontrolu porozumění významu,
- sebekontrolu pomocí magnetofonové nahrávky,
- individuální péči o zaostávajícího čtenáře.

Neuvědomělé čtení - dítě čte technicky správně, ale nevnímá obsah čteného nebo mu nerozumí.

Projevuje se:

- špatnou orientací v textu,
- neschopností žáka reprodukovat text,
- problémy ve formulaci odpovědí na otázky týkající se obsahu,
- nesprávným plněním úkolů souvisících s obsahem textu,
- neochotou zaujímat vlastní názory a postoje.

Příčinou bývá:

- přílišný důraz na techniku čtení (uniká smysl),
- neadekvátní tempo čtení (příliš rychlé nebo příliš pomalé),
- nepřiměřená formální obtížnost textu (složitá hlásková stavba),
- nepřiměřená obsahová obtížnost textu (neodpovídá zájmu ani zkušenostem a znalostem),
- nedostatečná životní nebo čtenářská zkušenost dítěte (nepodnětné prostředí).

Při nápravě se zaměříme na:

- podněcování zájmu žáka o obsah čteného,
- vysvětlování obtížných či neznámých slov,
- pomoc při čtení slov s obtížnou hláskovou stavbou,
- rozmanitost forem kontroly porozumění,

- vytváření dostatečného prostoru pro diskusi o obsahu čteného.

Neplynulé čtení – dítě nečlení text na souvislé, významové a rytmicko-intonační celky.

Projevuje se:

- hláskováním textu,
- sekaným slabikováním,
- opakováním slov nebo jejich částí,
- vkládáním nefunkčních pauz do čtenářského výkonu,
- proměnlivým tempem čtení.

Příčinou bývá:

- nezvládnutí správného čtení,
- špatné porozumění textu,
- neosvojení návyku správného dýchání.

Při nápravě se zaměříme na:

- zdokonalení techniky čtení,
- zvětšování zorného pole čtenáře,
- zkracování fixačních přestávek,
- vhodné členění věty na úseky,
- uvědomělé čtení,
- správné ekonomické dýchání.

Nevýrazné čtení – dítě nedokáže při čtení pracovat s hlasem tak, jak odpovídá povaze a obsahu textu.

Projevuje se:

- nesprávnou a nepřírozenou intonací,
- nesprávným kladením slovního a větného přízvuku,
- nesprávným frázováním,
- špatnou řečovou technikou (dýchání, posazení hlasu, výslovnost),
- neschopnost uplatnit vhodnou modulaci síly, tempa, výšky a barvy hlasu.

Příčinou bývá:

- špatně vytvořené návyky dýchání a posazení hlasu,
- nedostatečná pozornost pro upevnění správných návyků,
- vady výslovnosti,
- málo příležitosti k hlasitému čtenářskému projevu,
- nedostatečná pozornost hodnocení a sebehodnocení žáků (chybí podpora a povzbuzení)

Při nápravě se zaměříme na:

- poslech čteného nebo přednášeného textu,
- uvědomělé napodobování vzorového čtenářského výkonu,
- porovnávání zvukových nahrávek textu přečteného výrazně i nevýrazně,
- rozvoj hodnocení a sebehodnocení čtenářského výkonu žáky.

2. Nedostatky ve psaní

Deformace tvarů – dítě nedokáže psát tvary písmen, které odpovídají kaligrafickému vzoru.

Projevuje se:

- jednotlivá písmena je obtížné rozlišit, některá písmena píší zrcadlově,
- u některých písmen chybí nebo naopak přebývá tvarový prvek.

Příčinou bývá:

- nejisté ovládnání ruky,
- špatně vytvořené nebo upevněné pracovní návyky pro psaní,
- nevhodné materiální zabezpečení (psací materiál, psací náčiní),
- nejistota ve spoji hláska a písmeno.

Při nápravě se zaměříme na:

- rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky,
- obtahování velkých tvarů písmen,
- zdokonalování především zrakové paměti,
- procvičování pravolevé orientace,
- označení levého okraje řádku,
- důsledné uplatňování správných pracovních a hygienických návyků při psaní.

Třaslavé písmo – dítě píše správné tvary písmen, avšak nejistými tahy.

Projevuje se:

- křečovitými tahy,
- silným přitlakem na psací náčiní,
- kolísavou kvalitou písma.

Příčinou bývá:

- nedostatečně uvolněná ruka pro psaní,
- délka přípravného období neodpovídá potřebám dítěte,
- nesprávné držení psacího náčiní, nevhodná poloha při psaní.

Při nápravě se zaměříme na:

- nácvik odvážného a švihového pohybu píšící ruky po papíře,
- psaní zobratňovacích cviků v odpovídající velikosti,
- vytvoření a upevnění správného úchopu psacího náčiní,
- pevné, ale ne křečovitě držení psacího náčiní,
- nácvik posunu ruky po papíře.

Kolísavá velikost písma – dítě není schopné udržet jednotnou velikost grafémů stejné délky.

Projevuje se:

- zakončováním písmen v několika délkových úrovních,
- obtížnou identifikací písmen s horní nebo dolní délkou,
- neúměrným psáním písmen stejné délky,
- stáčením písma na konci řádku.

Příčinou bývá:

- nejisté ovládnání ruky,

- křečovité držení psacího náčiní,
- nedostatečná orientace v ploše,
- psaní neúměrně dlouhých či obtížných textů.

Při nápravě se zaměříme na:

- rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky,
- zdokonalení orientace v prostoru a v ploše,
- nácvik správného poměru délky písmen pomocí obtahování předepsaných cviků a textů, využití pomocné liniatury pro písmena střední, horní a dolní délky.

Nestejnoměrný sklon – dítě nezvládá psaní písmen ve stanoveném rozmezí úhlu řádku k ose písmene 60 až 90 stupňů.

Projevuje se:

- písmo se naklání moc (písmo ležaté=méně než 60 stupňů),
- písmo se naklání na druhou stranu (písmo zvrácené= více než 90 stupňů),
- písmo se naklání nestejnoměrně (písmo vějířovité nebo sklon střídavý).

Příčinou bývá:

- nesprávný způsob držení psacího náčiní,
- špatně nakloněný sešit (u praváků pravým horním rohem doleva),
- psací podložka mimo osu těla,
- neplynulý psací pohyb.

Při nápravě se zaměříme na:

- upevnění pracovních návyků při psaní,
- zabezpečení místa pro psaní, které odpovídá fyziologickým nárokům dítěte,
- nácvik správného sklonu písmen pomocí obtahování předepsaných cviků a textů,
- využití pomocných podložek pro psaní písmen se správným sklonem,
- nácvik posunu ruky po papíře a plynulého psacího pohybu.

Přerušování psacího tahu – dítě nedokáže napsat slovo, slabiku nebo dokonce ani písmeno jedním tahem.

Projevuje se:

- viditelně nastavovanými tahy při psaní písmen, slabik nebo slov,
- nejistotou při spojování psacích písmen,
- pomalejším pracovním tempem.

Příčinou bývá:

- nesprávný úchop,
- křečovité držení psacího náčiní,
- nedostatečná znalost správných tvarů,
- nejistota v napojování psacích písmen,
- obava z opomenutí napsání diakritických znamének.

Při nápravě se zaměříme na:

- uvolnění pohybu píšící ruky v rameni, předloktí, zápěstí a ve špetce,
- nácvik plynulého psacího pohybu vsedě i vestoje,
- procvičování pohybu ruky po papíře zprava doleva, nahoru a dolů,
- obtahování složitějších obrazců jedním tahem,

- při obavě dítěte z opomenutí napsání diakritických znamének je třeba stanovit, kdy je možné tah přerušit (po dopsání slabiky nebo alespoň písmene).

Nepravidelný rozestup písmen ve slovech – dítě nedokáže udržovat stejné rozestupy mezi písmeny ve slovech, mezi slovy ve větách.

Projevuje se:

- písmena v textu jdou obtížně rozeznat,
- nejsou patrné spojovací tahy mezi grafémy,
- mezery mezi jednotlivými písmeny jsou zbytečně široké,
- hustota písma je nepravidelná.

Příčinou bývá:

- nejisté ovládnání ruky při psaní,
- nevhodná poloha při psaní,
- nedostatečná orientace v ploše,
- neplynulý psací pohyb.

Při nápravě se zaměříme na:

- nácvik plynulého posunu ruky po papíře,
- obtahování předepsaných textů s optimální hustotou cviků a písmen,
- zdokonalení orientace v prostoru a v ploše,
- psaní zobratňovacích cviků ve spojení s rytmickými říkadly.